

MAGYAR HADJÁRATOK A XV. SZÁZAD MÁSODIK FELÉBEN.

(Harmadik közlemény.)

1476.

Nov. 15. Buda. A király levele Ernő szász fejedelemhez. Ecseteli a folyó évi török hadjáratot. Az év kezdetén Sabácztot *33 napi ostrom után* elfoglalta s egész környékét tűzzel-vassal pusztította; ha előbb a víz alacsony állása, később a jégzajlás nem akadályozta volna, Szendrő ellen vonult volna. Miután azon csapatokat, melyeket a nagy és kis Oláhország védelmére elküldött, magához visszarendelte, hidakat építtetett a Dunán és Száván, hogy újra az ellenség ellen fordulva, ennek területét elfoglalja; az ellenség, kinek rengeteg nagy a hatalma, csodálatos rövid idő alatt mozgósította seregét és a hűtlen Baszaráb oláh vajda segítségével Moldvaországra vetette magát, a seregének megérkezését be nem várt vajdát megverte s megkezdte Nemezc vár ostromát. Ellene küldte két főkapitányát körülbelül 60,000 emberrel. Midőn a szultán ezeknek közeledtéről hírt vett, csúfosan menekült és meg nem állt előbb, míg azon az úton, melyen hetekkel ezelőtt bejött, most három nap alatt a Dunához és innen Konstantinápolyba érkezett. Hogy mennyit vesztett e menekülésen emberekben, állatokban és egyébben, azt nem is lehet elhinni; olyanok, kik e vidéken voltak, állítják, hogy ezen visszavonulás alatt több mint 50,000 ember kard, éhínség és betegségek által tönkrement. A szultán futása után meghagytuk kapitányainknak, hogy Havasalföldre menjenek, a hűtlen Baszarábot onnan kikergessék és helyébe a törökverő

Drakulát vajdává tegyék, a mi meg is történt. Az elűzött Baszaráb Bulgáriába menekült, honnan annyi törököt hozott magával segítségére, a mennyit csak szerezhettek: újabb megveretése után, miután csak török részről körülbelül 18,000 ember részint elesett, részint fogságba jutott, ismét menekült és az országnak egyik igen erős várában kereste menedékét; kapitányaink ide is követtek, mire, az ostromlástól félve, harmadszor a törökökhöz szökött; a várat két heti ostrom után elfoglaltuk és a délvidéki s tengerparti területek ezek után biztonságban érezték magukat; most azonban hadihajóink és szárazföldi csapataink minden nehézség nélkül Szendrő alatt a Duna mentén a Moravicza folyón, mely a vártól körülbelül ezer lépésnyi távolságban a Dunába ömlik, hidat építettek és nem messze a vártól 3000 ember felvételére alkalmas három bástyát állítottak fel, mert magát a várost az ostromtól félő törökök elhamvasztották vala. A mint azonban hadvezéreim jelentik, a szultán Anatólia s Románia basáit akarja ellenük 60,000 emberrel kiküldeni.» Kéri tehát a német birodalmi fejedelmek támogatását.¹

Decz. 4. Buda. A király levele a pápához. Bátori István egyik küldönczével értesíti a királyt, hogy Baszaráb oláh vajda, ki nagy török segélyhad élén a magyarok ellen vonult, még mielőtt velök (t. i. a magyarokkal) a moldvai vajda egyesülhetett volna, annyira megveretett, hogy számos ellenség elesett, sokan megsebesültek és a körülbelül 18,000 törökből alig valaki menekülhetett. A várat, melyben Baszaráb tartózkodott és mely az ottani erődök legkiválóbbja, a magyarok két heti ostromlás után elfoglalták és Oláhország most már a magyarok kezén van.²

Ezen hadjáratokra még a következő adatok is vonatkoznak:

1. A király 1476-ban Wytanových Horvát Máté s Simon részére a Sabácz vára ostrománál tanúsított vitézségük jutal-

¹ Mátyás király külügyi levelei I. 354—358. Majdnem szóról-szóra közli ugyanezt a király 1476 decz. 8-án a pápával (ugyanott 359—360. és Mátyáskori dipl. eml. IV. 325).

² Mátyáskori dipl. eml. II. 335. A Baszaráb ellen vívott harcraól Mátyás — mint már említettem — 1476 decz. 8-án a pápát bővebben értesíti.

mául, mely ostromban testvérük János életét veszté, a baranyamegyei Szeglak nevű birtokot adományozza.¹

2. A király Budán 1477 jún. 5-én Bátor István országbíró számos érdemeit felsorolva, többek között említi, hogy Bátor Sabác ostromában személyesen részt vett és a Moldvaországban vívott csatákban a törökök és Baszaráb vajda ellen kitüntette magát.²

3. Alig szenvedhet kétséget, hogy a következő adat is ezen évre vonatkozhatik. «Henricus Honofrii de Baismoiz» belgrádi kapitány évi s napi keltezés nélküli levélben értesíti a királyt a török mozgalmáról. Küldött egészen Kusionium-ig egy kémet a törökökhez, ki visszatérése után elmondta, hogy egyik fivérével beszélt, ki sokáig a török táborban tartózkodott. Midőn a szultán seregét Moldvaországba vezette, a vízen való átkelésre 48 nap volt szükséges. Azzal kezdte hadi műveleteit, hogy seregének egy kisebb osztályát előre küldte, melyet István (moldvai) vajda azonban szétvert. A szultán belátta, hogy őt a havasok további műveleteiben nagyban akadályozzák és azért a következő cselhez fordult. Elhelyezett egy-egy basa vezetése alatt álló két csapatot két különböző ponton a hegyekben, míg ő maga a Dunához visszatért. István vajda ezt észrevette és azt hitte, hogy az egész török sereg hátrált, minek következtében védett állását elhagyva, a hegyekből kivonult. Midőn a szultán tudta, hogy a vajda serege a hegyekből már teljesen kibontakozott, csapataival nekiment az ellenségnek, míg az erdőkben elrejtett két basa a vajdát hátulról megtámadta. A támadás Istvánra nézve végzetes kimenetelű volt; alig tudott egynéhány emberével megmenekülni. A szultán erre a vajdának két várát vette ostrom alá. A magyarok ennek hallatára a vajda segítségére siettek, ki erre az újonnan összegyűjtött seregével elejükbe ment és velök egyesült. Midőn a szultán arról értesült, hogy az egyesült magyar-moldva sereg ellene vonul, otthagytá ágyúit és egyéb hadi felszerelését és seregével együtt csúfosan megszökött. Midőn a Dunához jutott és azt hallotta, hogy a magyarok ide

¹ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 271.

² Hunyadiak kora XII. 22. skk.

is követik, oly gyorsan eszközölte az átkelést, hogy most már nem 48, hanem csak négy nap kellett ahhoz, hogy seregét átszállítsa. Sikeres átkelése után összes csapatait haza bocsátotta, maga pedig drinápolyi téli szállására vonult, úgy hogy jelenleg Romániában harczképes serege nincs, mert még azon lovasok és gyalogosok egy része is, kik őt elkísérték, élelmiszerek hiányában hazatértek. Azon törökök, kiknek hús lovuk volt, alig két-tővel tértek vissza. Ali bég emberei, nevezetesen azok, kik a kiválóbbak közé tartoztak, részint elestek, részint elvesztek.

Onofri azonkívül egy belgrádi kereskedőt küldött Szendrőre Ali béghoz, hogy az ottani viszonyokat kipuhatolja. Ez a magyarbarát szerbektől hallotta, hogy a szultán az utóbbi moldvai hadjáratban minden irányban nagy veszteségeket szenvedett. Igazolták azt is, hogy a szultán a drinápolyi téli szállásba vonult, egy basát *Plodin*-ba, egyet pedig *Sophiába* küldött. Ali bég követet küldött a szultánhoz azon értesítéssel, hogy a magyarok a jövő télen Szendrőt akarják ostromolni, mire a szultán Ali béget és a többi vezéreket kintartásra intette, megigérvén nekik, hogy annak idején majd segítségükre jön. Azalatt míg e kereskedő Szendrőn tartózkodott, Budáról kém érkezett Szenderbéghoz (az egyik török vezérhez), ki azt jelentette, hogy hús napig Budán volt és ott megtudta, hogy a magyarok a törökök ellen készülődnek. Ennek hallatára a törökök nagyon megijedtek, az összes harczképtelen férfiakat és nőket Szendrőből kiűzték és csak a harczképeseket hagyták bennt. A szultán 300 jancsárt küldött Szendrőbe; az összes háztetőket sárral borították, mert tűzveszélytől félnek; mihelyt megtudják, hogy a magyar sereg Belgrád felé vonul, az a szándékuk, hogy a szendrői vár-alját elhamvasztják, hogy tűzmentesebben maradhassanak magában a várban. A harmadik kém, kit Onofri *Plodin*-ba küldött, még nem tért vissza. Jelentését azzal végzi, hogy tíz év óta kedvezőbb alkalom nem nyílt a törökök elleni támadásra.¹

A jelentés, mint már mondtam, keltezetlen ugyan, de meghatározására van két támaszpontunk.

Ha az itt elmondottaknak a török-moldvai harczokra vo-

¹ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 281—284.

natkozó adatait az 1476. évi, fent olvasható adatokkal összehasonlítjuk, melyek a magyar-török-moldvai viszonyokra világító fényt vetnek, annyi rokon, sőt teljesen egymást fedő mozzanatot találunk bennök, hogy a fenti jelentés keletkezését már csak ezen egy érv alapján is nyugodt lelkiismerettel bátran 1476-ra tehetjük. De szólnak mellette a belgrádi kapitány személyi viszonyai is.

1383-ban az olasz származású Onofrio a dalmát sókamarák grófja s harminczados. Zsigmond királynak egy 1430-ban kiállított okiratából tudjuk, hogy ezen Onofrio fiórenczi származású s a Bardo-család tagja. Megkapta Zsigmondtól a zalamegyei Pölöske nevű várat, de ezt a király Onofrio fiaiól elvette, miután nekik érte a nyitramegyei Bajmócz várat cserében átengedte. Maga Onofrio 1424 jan. 30-án, mint «Onofrius Bardi Kämmerer zu Ofen» még él; 1430 febr. 14-én már csak fiairól van szó. Két fia van: Lénárd és János. Lénárd 1429-ben még mint Leonardus Noffri de Pelyske szerepel, később Jánossal együtt Szakolcza kapitánya; ismerjük 1437-ig. Jánost a királyné 1432 nov. 21-en németül vagy tótul «*Nifor Janusch*»-nak nevezi; ugyanazon évi nov. 25-én «Joannes Noffry de Baymocz» néven ő a harminczados comes. 1459 ápr. 3-án bajmóczy Noffri Albert a király főkamaraása. 1466-ban találkozunk Noffri Imrével, kiben Henrik (Hemerius = Emericus = Henricus) belgrádi kapitányra ismerünk. 1470-ben Albert nevű fivérével együtt szerepel. 1472-ben mint «Nifor Imre» Sánkfalvi Antallal együttesen ő a magyar király követe a lengyel királynál.¹ 1473-ban ő Esztergom várnagya. 1479-ben mindkét fivért: Imrét és Albertet említik; 1480-ban csak Imre szerepel. Neje a békésmegyei Neczpáli Zsófia. Miután bizonyosnak vehetjük, hogy a belgrádi kapitányság az esztergomi várnagyságnál sokkal fontosabb és előkelőbb tisztség volt, mi sem áll annak útjában, hogy Onofri Imre belgrádi kapitányságát 1476-ra tegyük. Bonfini krónikás 1476-ra különben világosan mondja, hogy «Emericus Nifor» Belgrád

¹ Dlugossnál «Nimphor» a neve; így nevezik őt a lengyel rendek is. Ő az, a kiről a Századok 1898. évf. 870-ik oldalán olvassuk, hogy «Nifor Imre felől mitsem tudunk».

kapitánya.¹ Végezetül még kiemelendő, hogy őt Bonfini is «Emericus Nifor»-nak nevezi.

Hátra marad még a jelentésben előforduló Kusionium és Plodin meghatározása. Kusionium valószínűleg olvasási vagy szedési hiba; ez talán Kusovium vagyis Koszovo (= Rigómező). Plodin e néven jelenleg ismeretlen. Raguza jelenti 1458 febr. 7-én, hogy a törökök az utolsó napokban Drinápolyban voltak, jelenleg azonban *Pleudin*-ben vannak.² Hogy ezen Plevdin fentebbi Plodin-nal azonos, több mint valószínű. Egy Pludia van most is a Maricza folyó mentén a Kallipoli szandsáokban, de nem valószínű, hogy Plodinnal azonos; de van Várnától nyugati irányban a bolgár *Pravadi* nevű város, melyről már inkább lehetne feltételezni, hogy Plodinnal azonos.

Itinerár. Jan. 16., 30.: *Sabác ostromlása alatt*; febr. 2., 3., 16.: *Sabác ostroma*; febr. 22.: Szalánkemen; okt. 16.: Pécs; nov. 9.: Pozsony.³

1477.

Osztrákok ellen. Jún. 6. Buda. A király a pozsonymegyei Nebojszai-családbeliek birtokügyeiben a nyitrai káptalanhoz intézett levelében előadja, hogy midőn röviddel ezelőtt Magyarországból Szilézia felé vonult, a Kajali nemesek a Nebojszaiak birtokait elfoglalták.⁴

Aug. 12. Trautmannsdorf vára ostromlása alatt. A király felhívja Zalamegye tisztikarát, hogy az ország védelmére kivetett adót a nagyobb birtokosoktól is beszedjék.⁵

Aug. 15. Ebergassing vára. A király zala-, sopron- és vas-megyei nemeseit, kiknek egynéhány királyi kapitánynyal egyesülve, Kőszeg városa s vára megvívását kellett volna eszközölniök, de a kik közül sokan magukat attól elvonni készültek, komolyan fel-

¹ Katona: *Hist. critica* XVI. 21.

² Raguzai oklevéltár 604.

³ Máj. 7-én és 26-án említi a király «midőn nem rég (novissime) magyar birodalmunkból Szilézia vidéke felé visszatértünk.» (Békefi: *Pilisi apátság története* I. 435. és Katona: *Histor. critica* XVI. 32).

⁴ Hédervári-oklevéltár I. 407.

⁵ Zalamegyei oklevéltár II. 610.

hívja, hogy a megszálló sereget elhagyni ne merjék; igéri, hogy nemsokára némely új csapatokat küld, melyeknek segítségével a megvívás könnyen eszközölhető lesz.¹

Szept. 10. Krems. Frigyes császár levele Kőszeg városához, melyben ezt felhívja, hogy a mostani ellenségek ellen a várost derekasan védelmezzék; megígéri, hogy támogatni fogja.²

Okt. 7. St. Pölten. Gábor egri püspök levele (valószínűleg Lupus Lukácshoz). A királyi hadsereg igen szerencsésen működik; elfoglalta Alsó-Ausztria nagyobb részét, több mint 100 várat és 30 nagyobb várost; számos osztrák főúr már a király pártján van; csak kevesen állanak ellent, de ezeket is legyőzi a magyar vitézség. A királyi sereg egy része minap egynéhány vár bevétele után nem messze St. Pöltenről előrenyomult Molk ellen, másik része ostromolja a Dunántúl lévő erős Brenis városát és azt hiszik, hogy nemsokára elfoglalják. Mind a mellett a magyar király, mert inkább a törökökkel küzdene, Frigyes császárral szeretne kibékülni.³

Okt. 24. Krems városának ostromlása alatt. Kinizsi Pál és Ssanowi Zeleny János, a magyar király csapatvezerei felhívják az ausztriai zwetli apátságot, hogy a magyar királynak hódoljon.⁴

Nov. 7. Ugyanazok még mindig Krems városát ostromolják.⁵

Ezen háborúra vonatkoznak még a király következő levelei is: 1. Buda *jún. 12.*, melyben Frigyes császárnak hadat üzen. 2. Buda *jún. 13.* A szász fejedelmeknek értésére adja, hogy a császárnak hadat izent.⁶

Itinerár. Máj. 1.: Esztergom; aug. 12., *Trautmannsdorfi tábor*; aug 15.: *Ebergassingi tábor*; szept. 11.: *Trautmanns-*

¹ Hunyadiak kora XII. 29.

² Hazai okmánytár I. 370.

³ Mátyáskori dipl. eml. II. 360. V. ö. Óváry: Oklevélkivonatok I. 569. sz., hol e levél tartalma majdnem szó szerint közöltetik, csak hogy a magyar sereget 20,000 lovasból és 10,000 gyalogosból állónak mondja.

⁴ Katona: Hist. critica XVI. 114., 115.

⁵ Katona: Hist. critica XVI. 115.

⁶ Mátyás király külügyi levelei I. 368., 371., 373.

dorfi tábor; okt. 18. 26.: Kornneuburg; decz. 1., 2., 18., 22., 24., 25., 27.: Kornneuburg.¹

1478.

Brandenburg ellen. Aug. 12. Buda. A király levele Albert és János brandenburgi örgrófoknak, melyben tudtukra adja, hogy mivel az ő hűbéresét János Sagan hercegegt megátámadták, nekik háborút üzen.²

Okt. 30. Buda. A király levelei Ernő s Albert szász hercegeknek, melyek egyikében a brandenburgi örgróffokkal támadott egyenetlenség keletkezését előadja. A másikban felhívja őket, hogy mint a cseh koronához tartozó hűberek birtokosai, a brandenburgi örgróffok ellen indított háborúban segítséget nyújtsanak neki.

Ugyanezt írja ugyanazon napon Lajos öttingeni grófnak is.³

Itinerár. Jan. 1., 6., 8.: Kornneuburg; febr. 7., 17., 28.: Pozsony; decz. 9.: Diósgyőr; decz. 18.: Kassa.⁴

1479.

a) *Törökök ellen. Febr. 25.* A velencei tanács Vincivera Antal nevű titkárát utasítja, hogy Magyar Balázs hadvezért Veglia ostromának abbaahagyására felszólítsa, ez ügyet Mátyás király elé hozza s az ostrom beszüntetését addig is kérelmezze, míg a tanács jogait a király előtt igazolja.⁵

Veglia ostromlása a török-velencei ügyekkel függött össze.

Ápr. 10. Nagyszében. Vingárti Geréb Péter erdélyi vajda s a székelyek főispánja felhívja Brassó városát, hogy Törcs vára részére küldjön hat hordó sört, hat ökröt és húsz köböl lisztet, melyek árát ki fogja fizetni; ha a várost felhívja, küldje nepeit a királyi vár segítségére.⁶

¹ Külföldi követek: Júl. 6.: Sodiven (más helyen Sodvien, a mi mindkét esetben *Schottwien*); júl. 8.: Bécsújhely; júl. 23., 24.: Bécs.

² Mátyás kir. külügyi levelei I. 383.

³ Mátyás kir. külügyi levelei I. 396., 398., 401.

⁴ Külföldi követek: máj. 14. és nov. 12. Grác.

⁵ Mátyáskori dipl. eml. II. 412.

⁶ Székely oklevéltár III. 103.

Okt. 22. Buda. A király levele a pápához. Távolléte alatt a velenceziek sugalmazása folytán a törökök Havasalföldre törtek, melynek leigázása után Erdélyre vetették magukat és nevezetesen azon vidéket pusztították, melyből neki (a királynak) a legtöbb só, ezüst és arany jut. Vezérük bizonyos Eze bég, ki az anatóliai basa után a legelőkelőbb török parancsnok. Az ellenséges sereg körülbelül 43,000 törökből és a leigázott oláhokból állott. Bátori István erdélyi vajda, Kinizsi Pállal, az alsóvidék főparancsnokával együttesen Erdély határain belül megtámadta őket és oly fényes győzelmet aratott, hogy roppant sok török elesett és az oláh gyalogság majdnem teljesen megsemmisült; lovasságuk vesztesége csekélyebb volt. Eze bég és Szender bég a csataterén halva maradtak, Mankochercyth számos sérülést szenvedett; a lándzsától sebesült Ali bég megmenekült, de nem tudni hol van; a többi megsebesült török főtisztről sem tudni, hogy hol tartózkodnak; azt sem tudni, mennyi a fogoly, mert Bátori azon parancsot adta ki, hogy a magyarok ne ejtsenek foglyokat, hanem a kezeikbe került ellenségeket megöljék.¹

Nov. 13. Raguza városa írja 1480 jan. 9-én a szicíliai királynak, hogy — a mint már 1479 nov. 13-án közölte — a magyar csapatok Boszniában voltak és a Verchosavia nevű helységeket tüzzel-vassal pusztították.²

b) *Velence ellen.* *Nov. 5.* A velencei államtanács határozata a magyar királyi hadaknak Friaul felé közeledése tárgyában az érdeklött városokhoz és a hadsereg parancsnokaihoz. Nevezetesen felhívja Marsiano Antalt, a Friaulban állomásozó seregek főparancsnokát, hogy összes erejével a veszélyeztetett vidéknek segítségére siessen.³

Teljesség kedvéért legyen még kiemelve, hogy a Történelmi Tár 1885. évfolyamának 762 skk. oldalain Mátyás király szárazföldi s vízi haderejének egy valószínűleg 1479-ről szóló kimutatása olvasható.

¹ Mátyás kir. külügyi levelei I. 450., 454.

² Acta Bosnæ, 292.

³ Mátyáskori dipl. eml. II. 397.

Itinerár. Jan. 6., 11., 12. : Kassa; jan. 25. : Zólyom; febr. 2. : Körmöcz; febr. 9. : Esztergom; jún. 24. : Pozsony; jún. 25. : Tata; júl. 21. : Olmütz; aug. 16. : Olmütz; aug. 23. : Brünn; septe. 21. : Pozsony; okt. 8. : Pozsony.

1480.

a) *Törökök ellen.* Jan. 28. Buda. A király megkéri Frigyes császárt, hogy azon 24 hajót, melyeken Regensburgból a török háborúra általa vásárolt nyilak, puskák és más hadiszerek fognak leszállíttatni, a császári számtisztek által vámmentesen bocsátassanak át, mert ő e hadiszereket kizárólag csak a törökök ellen használja.¹

Jún. 14. Zágráb. A király levele az aragóniai biboroshoz. Nem vitt volna háborút a török ellen, ha nem remélte volna a pápa segítségét. Miután a pápa levelét kapta, azonnal átkelt a Száván és Boszniába jött; innen Verbosázania, Szerbia és István herceg országába rándult. Midőn a fáradozástól és a sok esőtől kimerült seregét valahogy helyrehozta, elmaradt a várt támadás.²

Júl. 9. Buda. Beatrix királyné férjének a törökökön vett győzelméről tudósítja sógorát Herkulezt. A törökökkel most István moldvai vajda is volt, daczára annak, hogy Mátyás királynak hűséget ígért; az ellenség 60,000 főnyi sereggel rendelkezik, melylyel jún. 1-je körül Erdélynek azon részébe betört, melyet Nagyláhországnak neveznek. Midőn ezt Cypelles nevű ifj. Baszaráb vajda, ki a törökök pártját fogta, megtudta, egyesült a törökökkel azon hiedelemben, hogy ily erővel könnyen legyőzi a magyarokat. Csalódott. Az ellenség a magyar sereg láttára elvesztette harc képességét; nagyrésze ottmaradt a csatatéren, Baszaráb négy kísérijével megmenekült.³

Aug. 21. Esztergom. A király levele György bajor herceghez. Hírét vette, hogy a törökök tetemes számban a Mura völ-

¹ Hunyadiak kora XII. 112.

² Katona, Hist. crit. XVI. 283—285.

³ Mátyáskori dipl. eml. II. 437.

gyén Gráczig portyáznak; ellenük akar vonulni. Jó volna a császártól 3—4 heti fegyverszünetet kieszközölni. Erre az expedícióra szüksége van *Dobischen von Thsernaho* nevű kapitányára, a ki az osztrákok ellen menesztett csapatok vezére.¹

Összefüggésben áll ezzel a királynak ugyanazon évben, de napi keltezés nélkül Veronai Gábor egri püspökhez Rómába intézett levele, melyben elmondja, hogy e napon az ország felső vidékére utazott, hogy a törökök ellen sereget gyűjtsön. A törökök t. i. Horvátországon keresztül már korábban vetették magukat a császár területeire; előbb Cillyben jelentek meg, honnan Idenburg és Lobumra, innen pedig a császári vasbányákra törtek. Ezután velencei területen keresztül rettenetes garázdálkodással Grácshoz és Bécsújhelyhez jöttek.² Idenburg és Lobum alatt a stájerországi *Judenburg* és *Leoben* értendők. A mi pedig Dobisch nevű hadvezérét illeti, ki kell emelnünk, hogy helyes neve «*Dobesch von Boskovicz und Cernahora*», mely utóbbi helység a morva Boszkoviczi kerületi kapitányságban még most is létezik; Dobesch tehát morva származású ember, kit Mátyás halála után a császár szolgálatában találunk.³

Szept. 3. A Dráva révén nem messze Perlak városától felállított hadiszállás. A király Fiáth László számára adománylevelet állít ki.⁴

Nov. 18. A boszniai hegyekben lévő Zwechay nevű város melletti tábor. A király csebi Pogány Péter részére adománylevelet bocsát ki.⁵ A helyre nézve megjegyzendő, hogy Boszniá-

¹ Történelmi Tár 1892. évf. 242.

² Mátyás király külügyi levelei II. 43—44.

³ 1490 május 24-én találjuk, hogy őt a császár mindazon adósságok ügyében, melyeket a 40 lovassal teendő szolgálatban szenvedne, kártalanítja. Ugyanazon évi okt. 19-én nyugtát állít ki 10,000 magyar forintról, mely neki még néhai Mátyás király idejéből jár. 1491 febr. 17-én kiállít neki a császár a Lempach nevű kastélyra vonatkozó, 5000 magyar forintról szóló záloglevelet. 1492-ben ő a császár hadikapitánya. (Chmel. Regesten Kaiser Friedrich's IV. 8561., 8600., 8640., 8889. sz. hol mindent fenti kettős néven szerepel.)

⁴ Hunyadiak kora. XII. 130., 131.

⁵ Zalamegyei oklevéltár II. 614.

ban a bihácsi kerületben (a petrováczi járásban) most egy (weliki és mali = nagy és kis) Zwetnitsch nevű falu van.

Nov. 6. Száva-révi tábor. A király levele a pápához. Megkapta a pápa felhívását, hogy a császári területre tört törökök ellen vonuljon. Meg is tette ezt, meg is büntette volna őket érdemük szerint, de midőn közeledtéről értesültek, éjjel-nappal folytatott futásban annyira elrepültek, hogy még szárnyak segítségével sem lehetett volna őket utólni. Tábora már a Száván fel volt ütve, midőn távozásukról értesült, de azt is hallotta, hogy seregük egy része magyar területet ért, hol oly vereséget szenvedett, hogy 3000 törökből alig 200 menekült. Midőn ezután seregét kellőleg szaporította és harczképesé tette, hogy a Száván átkelve, török területen őket az elkövetett garázdalkodásokért megbüntesse, az tartotta őt vissza, hogy Frigyes császár vele szemben fenyegető állást tanúsított. Ennek következtében azon könnyű fegyveres seregét, melyet már azelőtt előreküldött és melylyel Jajezából kiindulva török területre akart átlépni, visszahívta, hogy vele a császár ellen vonuljon. Midőn ma reggel az inneni Szávarévhez visszajött, kezéhez jutott a pápa levele, melynek hatása alatt fegyvereit most már a török ellen fogja fordítani.¹

Nov. 7. Szávarévi tábor. A király a pápához levelet ír.²

Decz. 14. Zágráb. A király levele a pápához. Arról értesült, hogy a törökök a császár fennhatósága alatti területeken szörnyen garázdálkodtak, miért is ellenük vonulni készült. A székhelyén és az egész országban még mindig dühöngő járványos betegség («pestis») miatt a hadjáratot csak azon erdős vidéken rendezte, melybe a betegség miatt menekült. A Dráva s Száva révén megérkezve szerencsétlenségére meg kellett állapítania, hogy az árvíz miatt nem lehetett a hidon átkelni, minek következtében több napig tartó tétlenség állt be, melyet a törökök arra használtak fel, hogy a magyarok átkelése előtt zsákmányukkal tovább vonultak. A király erre egynéhány könnyű csapatot Verbosznába, az e vidéken pusztító törökök főfészke felé menesz-

¹ Mátyás kir. külügyi levelei II. 65—68.

² Mátyáskori dipl. eml. IV. 338.

tett és ezek oly fényesen végezték feladatukat, hogy Daut basa, Románia kormányzója fiával együtt saját lakoszobájában majdnem fogságba került; hogy ez meg nem történt, annak csak az volt az oka, hogy a királyi sereg — a mint ez háború alatt gyakran történik — a zsákmány biztosítására több gondot fordított. A basa ezalatt összes fegyveres erejét maga körül összpontosítva a zsákmánnyal tele rakott magyarokat egy szerdai napon megtámadta, úgy hogy a harc egészen a jövő vasárnapig tartott, mely napon 10,000-nél több török esett el és a basa alig menekülhetett. A magyarok a csatázás miatt kénytelenek voltak arra, hogy zsákmányuk tetemes részétől megszabaduljanak, de mindamellett a préda még mindig nagyon jelentékeny. A királynak az volt a szándéka, hogy ezen csata után Verboszna egész környékét elhamvassza, de midőn arról értesült, hogy ott már semmi pusztítani való nincs, elejtette e szándékát. Hallotta azonban, hogy ott még hat város van, mire egy csapatot azzal megbízott, hogy ezeket is hamvasszák el; emberei azonban azzal tértek vissza, hogy az egész vidéken egyebet nem találtak, mint negyven fiút, a kiket ide hoztak. Midőn tehát a verboszniai hadjárat folytatását elejtette, hozzá jött számos oláh Bosznia s a Narentavidék több pontjáról, kik mindnyájan az ő fennhatóságát akarták elismerni; e czélból egyik kapitányát a poljiczai s radobylai oláhok ellen küldte, hogy ezeket is fennhatósága alá kerítse. Midőn e kapitány az illető oláhok főembereinek társágában a királyhoz vissza akart térni, a törökök kiket az eddig nekik alávetett oláhok eljárása felbőszített. a még törökhű területen összegyűjtött csapataikkal megtámadták a magyar kapitányt, ki — bár a támadás rögtönözve volt — roppant heves harc után őket legyőzte s a királynak a csata lefolyását személyesen ecsetelte. Állítása szerint több mint 8000 török és oláh esett el e csatában és csak kevés sérültnek sikerült a menekülés; a sebzett török vajda, ki az egésznek az indítója, fogságba került és a király minden nap várja megérkezését. Addig míg ez ott történt, az ország egy másik részén szintén győztek a király hadai. Kinizsi Pál, a délvidékre menesztett főparancsnok, a Dunára szállított hajókon 35,000 lépésnyi távolságban Szendrő alatt a folyón átkelve egész Rácországot Szendrőn túl Krusevác-ig

pusztította és a több mint 60,000 lélekből álló lakosságot magával kivitte. Erre, hogy a törököknek még nagyobb kárt okozzon, hajón ezen város falai alatt a Duna partjára szállott, hol Malkoczowith török vajdát, Rácország kormányzóját csatára hívta s mindaddig vívott velök, míg futásnak indultak. Midőn a magyarok távoztak, a hajóra szállt törökök, kik 17 magyar hajót igen gyorsan megtámadtak, ezekből kettőt leszakítottak, melyet a magyarok azonban visszanyertek és ezekkel a többi tizenöt hajót a rajtuk lévő törökökkel elfogták és a magyar kapitány szemeláttára 300 törököt lefejeztek.¹

b) *Osztrákok ellen. Aug. 28.* Lindva. A király tudósítja Pozsony városát, hogy Frigyes császár szokása szerint felhasználva az ő elfoglaltságát a törökök ellen, Wolfsdorf városa mellett sereget gyűjtet, hogy onnan Magyarországra törjön; felhívja a várost, hogy a kellő védőintézkedéseket tegye meg, nehogy a császári sereg a pozsonyi külvárosokat felgyűjtsa.²

Aug. 28. Lindva. A király meghagyja Pozsony tanácsának, hogy hívét Rucski-t a vele járó csapattal együtt a városba bocsássa be s parancsnokának ismerje el, miután őt a szüret és a borok bevitelének biztossága szempontjából oda küldte.³

Nov. 26. Gerebeni tábor. A király meghagyja Pozsony városának, hogy nemes *Cropasth Miklóst*, kit az országnak a készülő ellenség elleni védelmezése végett az azon vidéken állomásozó katonaság főparancsnokává kinevezett, tehetsége szerint segítse, lovas és gyalogos katonasággal a városba bocsássa.⁴ Ezen Miklóssal, kit Pozsony számadási könyvei *Kropács*-nak neveznek, találkozunk még 1482 júl. 1-én. 1478 jan. 20-án olvassuk, hogy Alfonz calábriai herczeg Beátrix királynéhoz és több magyar főúrhoz levelet küld; az urak közül az első: «magnificus et strenuus vir *Nicolaus Cropporig* serenissimi regis Hungariae armorum capitaneus, amicus devotus regius».⁵ Véleményem szerint ezen Cropporig alatt csak Kropács Miklós érthető.

¹ Mátyás kir. külügyi levelei II. 76—79.

² Hunyadiak kora. XII. 127 (v. ö. 123., 125.)

³ Hunyadiak kora. XII. 129.

⁴ Hunyadiak kora. XII. 141.

⁵ Mátyáskori dipl. eml. II. 386.

Itinerár. Máj. 17.: Tata; jún. 14.: Zágráb; aug. 6., 21., 24.: Esztergom; aug. 25.: Söröl (?); aug. 28.: Alsóindva; szept. 3.: *Perlaki tábor*; szept. 19., 30.: Zágráb; okt. 7., 8., 9., 12.: Zágráb; okt. 15.: Császa; okt. 29.: Béla (Horvátországban); nov. 6., 7.: *Szávarévi tábor*; nov. 18.: *Zwechai tábor* (Boszniában); nov. 26.: *Gerebeni tábor*; decz. 14., 18., 19., 22., 23., 28.: Zágráb.

1481.

a) *Törökök ellen.* Febr. 7. Zágráb. A király Bártfa városra a török elleni hadjárat czéljára 600 forint adót vet ki.¹

Febr. 23. Kolozsvár. Bátori István erdélyi vajda Altenburger Tamás nagyszebeni polgármestert értesíti, hogy István moldvai vajdától kapott tudósítás szerint Ali bég roppant nagy sereggel a Dunán átkelvén Havasalföldön megjelent és innen Erdélybe igyekszik, előre kötelezvé magát, hogy ez úton Nagyszebent vagy Brassót a szultánnak megszerezze. Meghagyja neki a király nevében, hogy rögtön térjen vissza Szebenbe, ott a történendőkre figyeljen és azokat neki haladéktalanul üzenje meg, egyszersmind az offenzívái lovasokat és gyalogosokat szedje össze s indítsa Szeben felé; a zászokat fejenként ültesse fel és szálljon velök Szentágota alá s vigyen magával egy jobb ágyút («nam bombardam vulgo *Hoffnytza*,» a mi a német Haubitze) és taraczkot húsz kőgolyóval és két mázsa löporral.²

Márcz. 10. Zágráb. A király levele ez egri püspökhez Nápolyba, melyben őt a nápolyi királynak a törökök ellen küldendő segélyhad felől értesíti. Megjegyzi, hogy oda ugyan senki sem megy szívesen, de ő mégis teljesíti Ferdinánd király kérését, mert látja, hogy erre nagy szüksége van. Magyar Balázs vezérlete alatt 400 gyalogost és 150 lovasat fog küldeni, a többi 150 huszár majd rövid idő múlva következik; egészben lesz 300 lovas, melyből 100 fegyverhordó, 200 pedig huszár lesz. Elküldendé mindezeket egyszerre, de hiányoznak az elszállításra szükséges

¹ Bártfa levéltára 2166. sz.

² Hunyadiak kora XII. 164.

hajók, melyekben Magyarország egyáltalában nagyon szűkölködik. Szükséges, hogy a nápolyi király Zeng-en egynehány hajót készen tartson, hogy a segélycsapatokat gyorsabban és könnyen elszállíthassa; az is szükséges, hogy egynehány teherhordót elejükbe rendeljen, kik a hadi szerelését, a lövegeket, puskákat, nyilakat és golyókat továbbítsák. Az is szükséges, hogy a nápolyi király a segélyhadsereg szervezetét ismerje. Tudvalévő dolog, hogy Mátyás fegyveres ereje háromféle rend szerint van szervezve. Az elsőt képezik a fegyverviselők, kik minden robotfuvarért lovonként 15 aranyt kérnek, mert másként el nem vállalják a szolgálatot. A második osztályhoz tartoznak a huszár nevezetű könnyű lovasok, kik egy fuvar után lovonként tíz forintot kérnek; a harmadik osztályhoz tartoznak a gyalogosok, kik még bizonyos alosztályokat is képeznek; vannak itt a gregarii, fegyverhordók és pajzsosok. A gregarii nevű gyalogosok személyenként nyolcz aranyat kérnek. A fegyveresek vagyis pajzsosok, kik legények és szolgák nélkül nem tudják fegyvereiket és pajzsukat viselni, kettős zsoldot kérnek. Vannak ezeken kívül még tüzerek is, kik ugyan nem oly hasznavehetők, mint a lövegekkel bánó gyalogosok, de az összeütközés kezdetén, mielőtt kézítására kerül a dolog, a várak támadására s védelmezésére igen hasznosok, a miért ezek is annyit kérnek, mint a közgyalogosok. Magyarorszában az a szokás, hogy a gyalogság ötödik részét a tüzerek képezzék. Válassza már most a nápolyi király azon osztályokat, melyek neki legjobban tetszenek. Kell, hogy a nápolyi király ezen zsoldosok szokásait és rendeltetéseit is ismerje. Magyarorszában a fegyverhordók a falakat helyettesítik; nem szabad helyüket elhagyniok, még ha az utolsó emberig e helyen elpusztulnának. A könnyű lovasok a fennálló szükség szerint vonulnak ki és ha kimerültek vagy nagyobb veszélynek vannak kitéve, a fegyverhordók mögé menekülnek, hol mindaddig kipihenik magukat és új erőre tesznek szert, míg a szükség őket a harczterre vissza nem hívja; az egész gyalogságot és tüzérséget a fegyveres pajzsosok körül fogják, épen úgy, mint ha védfalat képeznének, mert a körszélben egymásra fektetett nagyobb pajzsok egy erőd és falainak alakját képzik, melyek által védve a közgyalogosok és mindazok, kik

ezen pajzskör közepén vannak úgy harcolnak, mintha valamely bástyából vagy erődítményből harcolnának és adott alkalommal innen kirohannának.¹

Ápr. 14. Radkersburg. A király sürgetőleg kéri a pápát, hogy a fenyegető török ellenében segínyt nyújtson; úgy értesült, hogy a török jövő jún. 24-én akar Magyarországra törni.²

Ápr. 30. Bogát. Bátori István erdélyi vajda levele Altenberger Tamás nagyszebeni polgármesterhez. Azon hírek, melyeket a polgármester minap az Orsova felé vonuló törökökről írt, valóknak bizonyultak; miként szolgált a törököknek a szerencse Orsovánál, a dévai várnagyok értesítéséből tudja. A brassaiak azt jelentették, hogy Czypelles oláh vajda, bár seregeit állítólag Kilia várának megszállására gyűjtötte össze, most a havasok alatt tartózkodik, várva a törökök megérkezését, kik Erdélybe törni szándékoznak. Felhívja a polgármestert, hogy haladéktalanul küldjön annyi fegyverest, mennyivel a szászok tartoznak, Kóhalomra, hol e napokban maga is meg fog jelenni. Az összes szászoknak parancsolja meg, hogy magukat készen tartva a dévai várnagyok felszólítására hadbaszálljanak.³

Júliusban. Buda. A király levele a velencei dogehoz. A szultán halála oly kedvező alkalom a törökök megtámadására, hogy hadait Vlatkó szent Száva herceg országába küldte. Kéri a doget, hagyja meg a tengerpart lakosainak, hogy ezen hadainak hajókat és egyéb szükséges tárgyakat pénzen szállítsanak.⁴

Aug. 7. Buda. A király levele a pápához. István moldvai vajda Havasalföld belsején a törökkel egyesült Cypellews Baszaráb nevű oláh vajda roppant nagy seregét úgy legyőzte, hogy Baszaráb alig tudott három kíséreléssel menekülni. Most pedig a király Bátori István erdélyi vajdát, Kinizsi Pált a délvidék főparancsnokát és Vuk (szerb) deszpotát körülbelül 28,000 emberrel Szerbián át Törökországba menesztette.⁵

¹ Mátyás király külügyi levelei. II. 104–110., 121.

² Mátyás kori dipl. eml. IV., 352.

³ Hunyadiak kora. XII. 173.

⁴ Mátyás kir. külügyi levelei I. 155.

⁵ Mátyás kori dipl. eml. IV., 360.

Nov. 5. Buda. A király értesíti a pápát, hogy Kinizsi Pál Szerbián át Törökországba vonult és most ott hadakozik.¹

Nov. 19. Buda. Beatrix királyné levele a nápolyi királyhoz, melyben Belgrádból érkezett hírek alapján értesíti a magyar királynak a törökök felett kivított győzelméről.²

Decz. 10. A király levele a pápához. Kinizsi Pál, miután Szerbiába behatolt, egészen Kruseváczig nyomult, hol ellentállásra nem bukkant és az egész vidéket tüzzel-vassal pusztította s igen nagy zsákmánnyal és hadifogolylyal visszatért.³ Klasszikai részletességgel ecseteli ezen hadi eseményeket egy ugyanazon napon Veronai Gábor egri püspökhöz Rómába küldött levelében, melyben a következőt mondja: «November 2-án egy pénteki napon Kinizsi Pál körülbelül 32,000 válogatott emberből álló seregünkkel Temesvárból indult el és meghagyta azoknak, kik otthonukban parancsait várták, hogy jövő vasárnapon (november 4-én) a harami révnél hozzá csatlakozzanak, a mi meg is történt. Ugyane napon azonban, midőn sokan otthonukat elhagyva, különböző úti irányban a harami révhez siettek, oly esemény történt, mely, bár az ellenségre nézve elég súlyos kárral járt, ránk nézve egyik tisztünk elvesztése által elég szomorítólag hatott. Szokolyi Miklós és András e napon száz lovassal tették meg az utat, hogy a nevezett révre jussanak, de egy állítólag tőlük elbocsátott ember elárulta őket s ők az ellenük felállított hálóba kerültek. Négy száz lesben álló elrejtett török egy kis erdőből egyszerre rájuk rohant és a mitsem sejtőket körülzártá. Midőn a Szokolyiak látták, hogy ily túlsúlylyal szemben ellenállásra képtelenek, a teherrel megrakott szekereikből azonnal sánczot alakítottak, melynek közepén magukat bezárták; a törökök erre a szekérvárral tőszomszédságban lévő kis erdőt meggyújtották, mire a magyarok felé irányult erős szél a szekereket elhamvasztotta; ennek következtében a miéink arra kényszerültek, hogy kilencz órától kezdve egészen naplementéig harcoljanak. Elesett ugyan e harcban a törökök igen nagy része és azt mondják,

¹ Mátyás kir. külügyi levelei II. 183.

² Óváry: Oklevélkivonatok I. 582. sz.

³ Mátyás király külügyi levelei. II. 190.

hogy egyikök sem maradt seb nélkül, de mieinknek is sok káruk volt. Szokolyi Miklós mindjárt a harc kezdetén kapott két lándzsadöfést, de ez nem akadályozta őt abban, hogy a harcot naplementéig folytassa. Az ellenség futása után a szintén megsebesült fivérével, Andrással együtt, lakására tért vissza. Miklós még ugyanazon napon (november 4-én) meghalt; András a szenvedett sérülésekben még sínylődik és nem tudni, vajjon meggyógyul-e vagy nem. Embereinkből ötvenen estek el a harctéren; hármat kivéve, a többiek mind megsebesültek. Míg a többi népek a révhez iparkodtak, azalatt László belgrádi kapitány (akkor Rozgonyi László volt az) és Vuk szerb deszpota a már előbb kapott királyi parancs értelmében, a királyi csapatok átszállítására szükséges hajókkal a rév felé igyekeztek; a Szkender nevű szendrői vajda, ki magát Szerbia urának írja, megtámadta őket hatalmas török sereg élén, de a mieink, kik a hajók védelmezésére és a szállítására kitűnően el voltak készülve, az azonnal megindított harcban legnagyobb részüket megölték; maga a vajda egynehány kísérével gyáván menekült Szendrőbe. Miután a mieink a folyón átkeltek, Kinizsi Pál Jaxyth (= Jaksic) Jánost egy kisebb csapattal bizta meg azzal, hogy előrevonulva, a körülötte lévő földrajzi tárgyak fekvését kipuhatolja. Ez meg is történt. De a magyarul Galambócz nevű Galambvárból (= castrum Columbarum) a vajda ezer lovassal támadta őt meg, úgy hogy köztük harczra került a dolog; a harc a magyarok győzelmével végződött; a törökök nagyobb része elesett, a többiek fogságba kerültek és kötözve Kinizsi Pál elé hozattak, ki egynek kivételével mindnyájukat megölette. A vajdát, ki menekülésben kereste szerencséjét és a várba vissza igyekezett, maga Jaxyth érte utól és a galambócezi vár kapuja előtt lefejezte. Ez alatt a másik oldalon László várkapitány és Vuk szerb deszpota a hajókkal tovább haladva, a mieink ellen támadólag vonuló török hajókkal harczba bocsátkoztak és sikerült nekik az ellenség embereit egytől egyig megölni vagy vízbe fullasztani, 24 török hajót elfoglalni, mire, miután semmi néven nevezendő ellenállás már nem mutatkozott, seregünk Kruseváczig hatolt, hol Kinizsi Pál tizenkét napig táborozott és azután az egész vidék tüzzel-vassal történt elpusztítása után a fenti révhez visszatért. Több mint

50,000 bennszülött és 1000 fej török, kiváló férfiak és lovasok, kik feleségeikkel, fiaikkal és leányaikkal önkénytesen Kinizsi Pálhoz átpártoltak, vele együtt érkeztek országunkba. A révek őrzésére két erődítményt állított fel, melynek egyike Haram, másika Kevi; ha az idő megengedi, még egy harmadikat fogunk felállítani, melynek Pózsafő lesz a neve. Később hírét vettük annak, hogy három török vajda, nevezetesen a fentemlített Szkender basa, Ali bég és Mankothewyth, Szendrővel szemben fekvő valamely szigeten erődítményt állítottak fel és ott magukat körülsánczolták, hogy hajóink forgalmát innen megakadályozzák. Kinizsi Pál újra ellenük vonult, de mily eredménnyel, az még ismeretlen.»¹

b) *Osztrákok ellen. Márcz. 11.* Zágráb. A király a pápához intézett levelében panaszkodik, hogy midőn ő a törökök ellen a kereszténységet védi, addig a német császár ő ellene gyűjt hadat.²

Ápr. 2. Drezda. Ernő s Albert szász fejedelmek tanúsítják, hogy hívüket Zcedwiczi (= Zedtwitz) Sitticht felszólították, hogy száz lovas és 218 gyalogost fogadjon, mely sereg a császár rendelete értelmében köteles lesz három évig a törökök ellen harczolni. Az illető regesta közlője³ megjegyzi azonban, hogy Zedtwitz Sittich zsoldosai nem a törökök ellen, hanem a magyar király ellen alkalmaztattak. Igaza van, mert 1481 őszén a szász hercegektől érkezett Frigyes császár számára egy kis német csapat, melynek parancsnoka Zedtwitz Sittich a csapattal sokáig Bécsben vesztegelt, míg végre 1482 elején a Mátyás által elfoglalt Markenstein visszafoglalására küldetett.⁴

Jún. 4. Buda. A magyar király és a császár között máj. 10-én kötött és jún. 11-ig szóló fegyverszünet jún. 25-ig meghosszabbítatik.⁵

Júl. 1. *A vasmezejei Szentgyörgy előtti táborból.* (Becken-

¹ Mátyáskirály külügyi levelei II. 195—197.

² Mátyáskori diplom. emlékek. IV. 349.

³ Vierteljahrsschrift für Heraldik, Sphragistik und Genealogie, Berlin 1886. évf. 297.

⁴ Fraknói: Mátyás király élete 280.

⁵ Chmel: Regesten Friedrich's IV. 7459. sz.

schläger) János a megszökött esztergomi érsek levele a császárhoz. Körülbelül 300 ember, kik a magyar király szolgálatában álltak, felkinálták szolgálatukat; a Fische melletti Enzendorfban vannak; nem tudott nekik választ adni, mert nem ismeri a békekötésre vonatkozó pontokat. Maga most Szentgyörgy előtt táboroz; jobb löszereket keresett; nem hitte volna, hogy Szentgyörgy oly erős és tartós, különben Csernecz felé ment volna; reméli, hogy Szentgyörgyöt nemsokára elfoglalja; a parasztnépek csak tegnap érkeztek meg.¹

Itinerár. Jan. 14., 18.: Zágráb; febr. 2., 7., 9., 24.: Zágráb; márcz. 4., 10., 11., 13.: Zágráb; márcz. 29.: Radkersburg; ápr. 6., 12., 14., 24.: Radkersburg; máj. 6., 7., 8., 11.: Radkersburg.

1482.

a) *Osztrákok ellen. Márcziusban.* A király levele Frigyes császárhoz, melyben neki hadat üzen.²

Márcz. 5. Buda. A király értesíti Pozsony városát, hogy híve *Weissbach* (Weisbriach) András, miután vele s embereivel szerződött, hadinépéhez fölfelé utazik; felhívja a várost, hogy Weissbach netáni kívánságait az ő iránti tekintetből teljesítse.³

¹ Történelmi Tár. 1892. évf. 248., 249.

² Mátyás kir. külügyi levelei II. 209.

³ Hunyadiak kora XII. 210. Az itt szóban levő család, kinek nevét az okiratok számos alakban ferdítették. Bécsből származó magyar főúri család. 1398-ban *Niclas der Weispriacher* IV. Albert osztrák hercegnek «*oberster Amtsmann*»-ja (főintézője). 1416 márcz. 18-án elismeri Hans der *Weyspacher* bécsi polgár és tanácsos, hogy Sopronmegyében fekvő Chlingendorf (ma Klimpa) nevű birtokát, melyet kedves ősétől (von meinem lieben Enn [= Ahn]) Agendorfi (ma Dág) Jánostól örökölt, Sopron városának eladta. 1418-ban találjuk, hogy Johannes filius Nicolai alio nomine *Bayzypochar* (= Weissenbacher) akkor Sopronban tartózkodó bécsi polgár Klimpa ügyében ujjal intézkedik; akkor a következő gyermekei vannak: Wolfgang (= Farkas), Margit, Orsolya s Erzsébet. 1461-ben Boldizsár és Zsigmond fivérek szerepelnek, kiknek sógora (nővérük férje) Bitovecz János Zágoria főispánja. Weispriach Boldizsár 1482 jan. 23-án Karintia tartományi főnöke. Neje Apollónia 1482 aug. 4-én még él és védőlevelet kap a császártól. A harmadik fivér: Burkhard meghalt mint salzburgi

Május második fele. A király levele a nápolyi királyhoz. Midőn e napokban szórakozás végett Budát elhagyta, hogy kellemes tartózkodási helyeit felkeresse, alig jutott Tata nevű várához, midőn őt egy küldöncz azon jelentéssel érte be, hogy a német birodalmi sereggel egyesült császári csapatok Ausztriában fekvő Markenstein nevű várat ostrom alá vették; e hír vételére szükségesnek találta, hogy a vár védelmére szükséges lépéseket megtegye. Seregének legnagyobb részei más helyeken voltak széthelyezve, Tatára pedig nem harcolni jött, hanem szórakozni, így tehát készületlenül találta őt a hír; mindamellett haladéktalanul nekifogott a megtorlásnak. Feleségével együttesen Pozsonyba sietett, honnan a vadászatra őt véletlenül követett házi népét több egyéb udvari emberrel összegyűjtötte s az ostromolt vár segítségére küldte. Midőn e csapat a Markensteintől nyolcz mértföldnyi távol Rorau-ba érkezett, a jeles birodalmi segélycsapattal egyesült császári sereg a magyarok megérkeztének hírére azonnal feladta az ostromlást és oly gyorsan, a mennyire csak tudott, Bécsbe menekült, hol jelenleg a magyarok felett nyert győzelemről mesélnek.¹ Ezen levélnek nincs ugyan keltezése, de ez mégis meghatározható. A német segélycsapat vezére Sittich von Zabitz (= Zedtwitzi Sittich) jelentéseit 1482 ápr. 27. és május 10-én a *markensteini táborban* írja, ellenben május 24-én már Bécsből küldi jelentéseit a szász fejedelmekhez és így Markenstein felszabadítása május 10—24-ike között történt.²

érsek 1466 február 16-án; 1460 óta biboros is volt. Zsigmondnak 1465. évi szeptember 14-én már három fia volt; kettő közülök fentebbi András és Ulrik. 1501-ben Ulrik szerepel; 1526-ban Johannes *Bayzbokhar*; 1527-ben Hans v. Weispiach; 1538-ban (Ulrik leánya) Barbara *Waiszpecher* Szentgyörgyi-Bazini Ferencz özvegye; 1540-ben ugyanő mint Barbara *Wayspach* szerepel; mindezekből pedig kitűnik, hogy a név eredeti s egyetlen helyes kiejtése *Weissbach* (= fehér patak). Fenti Weispriacher András különben 1460 decz. 30-án császári tanácsos és megkapja Karintiában és Krajnában a pénzverési jogot.

¹ Mátyás kir. külügyi levelei 228—231. Ugyanazt írja a pápának, az egri püspöknek és az atri püspöknek. Az utóbbihoz intézett levelében mondja, hogy Tatára Székesfehérvárból érkezett.

² Fraknói: Mátyás király külügyi levelei II. 229.

Aug. 10. Hainburgi tábor. A király meghagyja Pozsony városának, hogy Batyáni István nevű udvari emberének, kit a jelen hadjáratra vonatkozó némely ügyben hozzá küldött, mindenben hitelt adjon és engedelmeskedjék.¹

Aug. 15. Bécs. A császár ismételten komolyan meghagyja Strewn (= Streinn) Kristófnak, hogy a mennyit csak lehet, szállítson embereket és aug. 24-ig a birodalmi csapatokkal egyesüljön, hogy Hainburg városa s vára a magyar király ostromlása alul felszabadíttassék.²

Aug. 20. és 25-én a király a hainburgi főhadiszállásából Pozsony városának különféle meghagyást küld.³

Aug. 28. Hainburgi tábor. A király Marosvásárhely számára kiváltságlevelet állít ki.⁴

Szeptember 10. Hainburgi tábor. A király Károlyi Lászlót felhívja, hogy személyesen, tizenkét jó fegyveres lovas kíséretében haladéktalanul táborába siessen és hadához csatlakozzon. A király emberei a régen húzódó harcok alatt, melyekre a császár rákényszeríti, annyira kimerültek, hogy lehetetlen őket újabb segélyerő nélkül sikeres harcba bocsátani.⁵

Szept. 18. Hainburgi tábor. A király Pozsony városának Czobor Imre nevű házitisztje érdekében utasítást küld.⁶

Szept. 25. Hainburgi tábor. A király levele a német birodalmi választófejedelmekhez, melyben többek között a következőket is mondja: «Míg ezeket írom, táborom a Hainburg nevű város előtt van felütve, mely hozzám tartozó várost megostromlom, hogy birtokomba visszakerítsem. Ezalatt a császár seregei átlépték birodalmam határait, mire mi őket kellő tisztelettel fogadni akartuk. Midőn Pruksi (= Bruck) táborukat elhagyták, három nappal ezelőtt elejükbe mentünk, hogy őket barátságosan üdvözljük, de ők eltértek a rendes útirányból és Magyarország felé tartottak. Erre közelebbre ütöttük fel táborun-

¹ Hunyadiak kora XII. 223.

² Chmel, Regesten Friedrichs IV. 7564. sz.

³ Hunyadiak kora XII. 226—227.

⁴ Székely oklevéltár V. 24.

⁵ Károlyi-oklevéltár II. 504.

⁶ Hunyadiak kora XII. 229.

kat és minden módon igyekeztünk, hogy velük előzékenységgel bánjunk, különösen már azért is, mert arról értesültünk, hogy a birodalmi választófejedelmek és egyéb külföldi barátaink csapatai is köztük vannak, kiket mi sohasem bántottunk és kikről fel kellett tételeznünk, hogy velünk szemben ellenséges érzelmeket nem táplálnak. De ők be nem várták vendégszeretetünket, hanem útjukat újra folytatva, tegnap reggel, hajnalhasadáskor legnagyobb gyorsasággal Pruk-ba tértek vissza; néhányat még útiköltséggel is elláttunk és ha részünkről nagyobb vendégfogadásban nem részesültek, annak csak maguk voltak az okai, mert nem akarták jóindulatunk nyilvánulását bevárni.¹

Pozsony város számadási könyveiben Hainburg ostromára vonatkozólag a következő adatokat találjuk:

Jún. 8-án. A rendes révések segítségére 18 napszámot kellett alkalmazni, hogy a király gyalogságát a réven Hainburgba átszállítsák. *Júl. 1-én* Kropácsot («den Kropatschen») az udvari néppel és kocsikkal a táborba szállították; *júl. 5-én* a király száz gyalogossal és egynéhány szerbvel a táborból átjött Pozsonyba. *Júl. 8-án* visszatért a király kísérelével együtt a réven át Hainburgba, hova aznap éjjel érkezett. *Okt. 13-án bevette a király Hainburg várát;* a bevétel megünnepléséhez Pozsonyból az udvari énekesek is három kocsin fel lettek küldve a királyi táborba.

1182 őszén. A király értesíti Aragóniai János bíborost, hogy a császár ellen indított háborúban a magyarok nagy sikert arattak; kettős hadsorban megszállják a császári területeket; az egyik sor Ausztriában, a másik Stájerországban működik, úgy hogy minden napon több vár bevételik.²

Decz. 4. Petersdorfi tábor. A király Bolkács városa számára kiváltságlevelet állít ki.³

b) *Törökök ellen. Szept. 25. Hainburgi tábor.* A király levele a német választófejedelmekhez. Kinizsi Pál a törökök

¹ Mátyás király külügyi levelei II. 236. A király gúnyos vagy talán csak tréfás előadását híven fordítottam.

² Mátyás király külügyi levelei II. 238.

³ Hunyadiak kora XII. 232.

ellen menesztett hadsereg főparancsnokának eredményeiről a következő híreket kapta. A törökök szept. 6-án öt vajda vezérlete alatt, kik a végvidéket kormányozzák, a dunai réven Temesvár felé keltek át azon hiedelemben, hogy Kinizsi Pál harcra készületlen és csak most gyűjti erejét, hogy török területre törjön és egynéhány erődöt kijavítson. Mitől sem félvén, átvonultak tehát e vidéken. Érintették Temesvárt is, melynek környékén 8—10 helységet elpusztítottak és már vissza akartak vonulni prédájukkal, midőn Kinizsi a különféle pontokon szétszórt csapatait maga köré gyűjtve, a már visszavonulófélben lévő ellenséget leste. Midőn visszavonulásuk közben szept. 9-én Becse vár közelebe jöttek, a mieink őket megtámadták és annyira megverték, hogy majdnem mindnyájan elestek, sokan fogságba kerültek, azon kevesek pedig, kik menekülni tudtak, egy közeli nádasba bújtak, honnan a mieink még most is fogdossák őket. Fogságba került e harcban bizonyos Bozna Mehemed, előbb romániai basa, most Krusevácz vajdája; egy másik vajda halva maradt a harctéren. Kinizsi Pál erre az általuk elfoglalt területet támadta meg.¹

c) *Segítőhad Ferrarába. Jún. 1.* Pozsony. A király levele Herkulesz ferrarai herceghez. Hallotta, hogy a velenceiek a herceg ellen vannak; késznek nyilatkozik segítségére 500 válogatott lovast rendelkezésére bocsátani, kik között 100 *«vsarones (huszár), azaz könnyű fegyverzetű katona* van, kik a többinél többet érnek; de midőn a királynéval és másokkal azon tanácskozott, hogy mely úton lehetne azokat hozzá küldeni, nem találtak megbízható utat. Véleménye szerint a császár területén kellene őket keresztül menesztetni, de ezzel ő most háborúskodik, így tehát ez mit sem érne. Velenczén keresztül sem tanácsos. Írt a nápolyi királynak, hogy vagy ez, vagy a ferrarai herceg, valamely biztos utat találjon; kétségbe nem vonja, hogy a csapat híven és jól fog szolgálni. Holnap elmegy innen Magyar Balázs kapitány több személyzettel Horvátországba a velenceiek határa felé, hol még több csapatot gyűjt és mihelyt

¹ Mátyás király külügyi levelei II. 235.

ott biztos átmenetet talál; azonnal jelentést tesz róla a magyar királynak.¹

Itinerár. ápr. 14.: Székesfehérvár; ápr. 24.: Győr; máj. 1.: Győr; máj. 14., 19., 28.: Pozsony; jún. 1., 10., 12.: Pozsony; júl. 5., 6., 7., 8., 11., 12., 17.: Pozsony; aug. 10.: *Hainburgi tábor*; aug. 19.: Pozsony; aug. 20., 25.: *Hainburgi tábor*; szept. 10., 18., 25.: *Hainburgi tábor*; nov. 1., 2.: *Hainburgi tábor*; decz. 4.: *Petersdorfi tábor*; decz. 28.: Sopron.²

1483.

a) *Osztrákok ellen. Jan. 20.* Kőszeg. A király Visi Bálint birtokát, ki a király ellenségével, Rottenthaler kőszegi várnaggyal tartott, a gersei Petőknek adja.³ Ezen várnagy, mint «Kristof Rottaler capitaneus in Kuezzeg» már 1480-ban szerepel. Egy Rottaler Ulrik 1466 decz. 15-én örökösével együtt újra javított czímert kap.

Jan. 25. Kőszeg. A király előadja, hogy saját maga által vezetett ostrommal a Frigyes császár kezén volt Kőszeg várost és várat bevette és hogy az akkor lerombolt város falainak felépíthetése és kijavítása végett a város által évenként fizetendő 41 font denárt öt évre elengedi.⁴

E két adat szövegezéséből nem lehet ugyan határozottan megállapítani, vajjon Kőszeg ostroma 1482 végére vagy 1483 kezdetére, illetve januáriusára esik-e, mert mindkét időmeghatározás jogosult; tekintettel azonban arra, hogy Mátyás 1483 jan. 3. és 8-án Sopronban tartózkodott, a nagyobb valószínűség 1483 mellett szól.

b) *Törökök ellen. Jan. 19.* Buda. A király meghagyja Kassa városának, hogy a fenyegető törökök elleni hadjárat céljaira segélyképen sürgősen küldjön 1500 forintot.⁵

Ápr. 16. Buda. Altoviti Ferencz Giugni Fülöphez. A ma-

¹ Mátyáskori dipl. eml. III. 14—15.

² A királyné: ápr. 30.: Győr; máj. 31.: Pozsony; jún. 8.: Pozsony.

³ Sopronmegyei oklevéltár II. 545.

⁴ Hazai okmánytár I. 371.

⁵ Történelmi Tár 1902. évf. 356.

gyar király háborút visel most a törökkel és a német császárral. Előkészít roppant nagy sereget, melylyel Belgrád és Szendrő felé akar vonulni, honnan állítólag a törökök jönnek; mondják, hogy a szultán személyesen fogja vezetni hadseregét és hogy a magyar király ugyanezt teszi. Saját és bárói seregei 70,000 főnél nagyobb hadtestet fognak képviselni, a királyné is megy vele. A német birodalom határain lesz Ferencz, a nápolyi király fia (Beatrix királyné fivére), ki számos úrral a királyi seregben részt vesz a hadműveletekben.¹

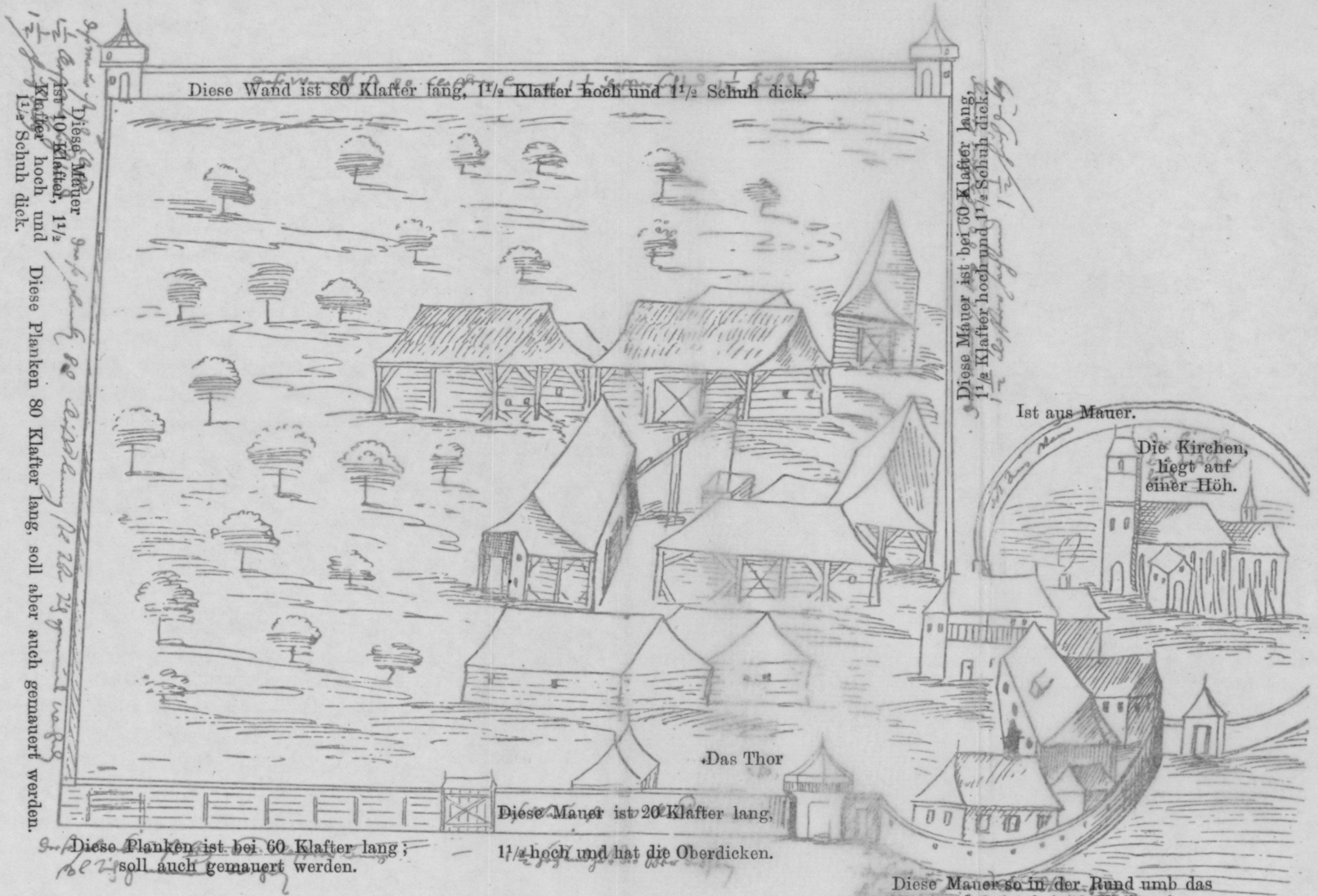
Nov. 6. Buda. A király levele a pápához. A dolog úgy kezdődött, hogy a törökök nagy hadsereggel Mysia s Verbozna felé indulva Horvátországba s a császár területébe behatoltak, mire Mátyás, miután az ellenség az Unna s Száva-folyókon átkelve, Karintiába és Stájerországba tört, Geréb Mátyást, horvátországi bánját azzal bizta meg, hogy a dolog mibenlétét kipuhatólja. A bán három irányban küldte ki fegyvereseit, hogy az ellenség mozdulatait éber figyelemmel kísérik. Midőn a törökök a császári területen megejtett zsákmánnyal vissza akartak vonulni s a báni sereget megpillantották, azon voltak, hogy a folyó azon helyén, melyen ide érkeztek, visszatérjenek; a bán, a várakozástól elfáradva, seregének nagy részével otthagya a révet, a mit az ellenség arra használt fel, hogy minél gyorsabban átkeljen. Az egyik vezénylő tiszt ötven lovassal már át is kelt vala, mire a visszatért bán és az ellenség között *okt. 29-én* felette heves összeütközésre került a dolog. A törökök nem messze egy hegy aljától töltötték az éjet; reggel kezdődött a csata, mely a magyarok teljes győzelmével végződött; két parancsnok és 2000 katona került a magyarok kezébe.²

c) *Belzavarok. Okt. 7.* Buda. A király meghagyja a kassaiaknak, hogy bajnai Both András udvari tisztnek, kit ő Perényi Miklós szüntelen rablásai ügyében teljes felhatalmazással Kassához és máshova is küldött, ezek segítségével a lázongót megbüntesse, mindenben, a mit a király nevében kíván, engedelmeskedjenek.³

¹ Mátyáskori dipl. eml. III. 22.

² Mátyáskori dipl. eml. IV. 363.

³ Hunyadiak kora XII. 251.



Diese Wand ist 80 Klafter lang, $1\frac{1}{2}$ Klafter hoch und $1\frac{1}{2}$ Schuh dick.

1 1/2 Klafter hoch und 1 1/2 Schuh dick
 Diese Mauer ist bei 60 Klafter lang, $1\frac{1}{2}$ Klafter hoch und $1\frac{1}{2}$ Schuh dick.

Diese Mauer ist bei 60 Klafter lang, $1\frac{1}{2}$ Klafter hoch und $1\frac{1}{2}$ Schuh dick.

Diese Planken 80 Klafter lang, soll aber auch gemauert werden.

Diese Planken ist bei 60 Klafter lang; soll auch gemauert werden.

Diese Mauer ist 20 Klafter lang, $1\frac{1}{2}$ hoch und hat die Oberdicken.

Ist aus Mauer.

Die Kirchen, liegt auf einer Höh.

Das Thor

Diese Mauer so in der Rund umb das Haus gehet ist bei 50 Klafter lang; ist was höher den $1\frac{1}{2}$ Klafter und 2 Schuh dick.

Nov. 15. Buda. A király levele Kassa városához. Előrebocsátja, hogy azon szüntelen garázdálkodások következtében, melyeket néhai Perényi Miklós és emberei a kezén volt várakból elkövettek, nem rég, még Perényi Miklós életében Sztropkó várának ostromlását elrendelte; midőn azonban emberét kiküldte, hogy Fülek várát is elfoglalja s az országutakat biztosítsa. Perényi István a királyi seregre lövetett és most azon törekszik, hogy Ujvár és Sáros váraiba idegeneket hozzon, minek megakadályoztatása vegett Lábatlani Andrásnak meghagyta, hogy a szomszéd megyéket és várakat az említett várak elfoglalására szólítsa fel, miért is felhívja a kassaiakat, hogy ez értelemben Lábatlani Andrásnak rendelkezésére álljanak.¹

Decz. 10. Buda. A király levele Bártfa, Kassa és Kiszseben városoknak, melyben meghagyja, hogy Lábatlani Andrásnak sárosi s sztropkói kapitánynak, kit Perényi Istvánnak egyéb várai közt Terebes megvívásával is megbízott, fegyvereseket és műszaki felszerelést adjanak.²

Itinerár. Jan. 2., 3., 8.: Sopron; jan. 20., 25.: Kőszeg; febr. 26.: Tata; júl. 11.: Zsámbék.

1484.

a) *Sziléziában.* Itt kivételesen egy krónikás adatát ki kell emelnem. Az úgynevezett ratibori krónika mondja 1484-re: Mátyás magyar király az ő *Bielik* nevű kapitánya által Miklós és János opuliai hercegeket ismeretlen okból — ha csak nem azért, mert sok pénzük volt — Kosel városában egyik fejedelemgyűlés alkalmával fogságba ejtette s addig tartotta fogva, míg magukat 30,000 arannyal ki nem váltották.³ Miután fentebb egy Ledeniczi Bjelikkal, már mint Mátyás hadvezérével találkoztunk, könnyen megeshetne, hogy egyik-másik kutató a krónikástól említett Bielik-et a Ledeniczivel összecserélhetné; ennek elkerülése végett kellett a fenti adatot felemlítenem, mert ebből

¹ Hunyadiak kora XII. 252.

² Hunyadiak kora XII. 254. Bártfa levéltára 2290. sz. Diplomatarium Sárosiense 189.

³ Századok 1901. évf. 843.

az világlik ki — a mint majd alább látjuk — hogy ezen Bielik nem a ledeniczi, hanem a sziléziai korniczi Bielik család sarja.¹

b) *Osztrákok ellen. Ápr. 25.* Buda. A király meghagyja Bártfa városának, hogy Orbán győri püspök és kir. kincstartó kezeihez 600 forintot a török és német elleni hadjárat czeljaira fizessenek le.²

Okt. 23. Linz. Frigyes császár alsóausztriai rendjeit Kremsbe hívja, hogy vagy felfegyverkezve jelenjenek ott meg, vagy hogy fegyvert, gyalogságot és lovasságot oda küldjenek, hogy az ellenségtől ostromolt Kornneuburgot felszabadítani lehessen.³

c) Teljesség kedvéért még a következőt is fel kell említenünk. A «Székely Oklevéltár» I. 249 l. szerint a király 1484 nov. 17-én az eggenburgi táborból az erdélyi nemesek és szászok részéről előadott panasz következtében, mely szerint a közöttük lakó oláhok birtokaikat tüzzel-vassal pusztítják és a nemeseket iszonyúan öldöklék, megparancsolja Szentgyörgyi-Bazini

¹ Ezen Bielik családjára nézve a következőket találjuk:

a) 1428 okt. 27. A troppai hercegek megerősítnek Oderbergi Cornitz Bielik lovag számára egynehány falut és birtokot, melyeket ez már 1423-ban szerzett. (Codex diplom. Silesiae VI. 51.)

b) 1437 okt. 15-én felmerül bizonyos Bielik mint Kornicze s Bohunina (= Oderberg) ura. Cod. dipl. Silesiae VI. 59.

c) 1478 máj. 11-én Cornitzi Bielik János Felső-Szilézia kapitánya. (Ugyanott 103.)

d) 1482 aug. 12., 1483 jún. 27., 1484 márcz. 2. ugyanő szerepel. (Ugyanott 115., 117.)

e) 1486 máj. 3. Brieg és Ohlau megígérik, hogy Ihan Beligk úrnak. Felső-Szilézia kapitányának és fiának Venczelnek azon ezer magyar forintot megfizetik, melylyel Frigyes, Liegnitz és Brieg hercege Bieliknek adósa volt. (Ugyanott IX. 155.)

f) 1487 máj. 24. Ugyanő szerepel. (Ugyanott II. 69.)

g) 1488 ápr. 8. Jan Belik Z. Cornicz, Felső-Szilézia kapitánya. (Ugyanott 206. sz.)

h) 1492 jan. 13. II. Ulászló király Bieliket számos bűnei miatt fogásgha akarja ejteni; Bielik aláveti magát a király kegyének. (Ugyanott VI. 131. v. ö. II. 71. sz.)

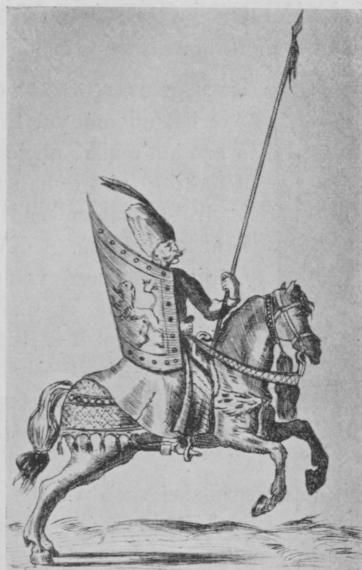
² Bártfa levéltára 2321. sz. V. ö. 2349. sz.

³ Chmel: Regest. Friedr. IV. 7700. sz.

János erdélyi vajdának és a székelyek főispánjának, hogy az oláhokat csendesítse le, a lázongóknak vétesse fejét és ha tovább is ellentállnának, irtsa ki őket. Ezen oklevelet kiadta gróf Kemény József 1830-ban, a nélkül azonban, hogy eredetijének hol-
létét elárulta volna. Hogy Szentgyörgyi-Bazini János 1484-ben lett volna erdélyi vajda s a székelyek főispánja, mindeddig ismeretlen; de az bizonyos, hogy az ausztriai Eggenburg 1486 nov. 17-én Mátyás király által ostromoltatott. Mindezek alapján Keménynek ezen oklevelét hamisítványnak kell tartanunk.

Itinerár. Nov. 10.: Pozsony; nov. 25.: Enzersdorf; decz. 21.: Enzersdorf.

Dr. WERTNER MÓR.



Magyar lovas a XVI-ik századból.